

Skupina na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť

2018

Podskupina pre údaje o rovnosti

**Usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov
v oblasti rovnosti**

EURÓPSKA KOMISIA

Generálne riaditeľstvo pre spravodlivosť a spotrebiteľov

Riaditeľstvo D – Rovnosť príležitostí a občianstvo Únie

Oddelenie D1 – Nediskriminácia a koordinácia rómskych záležitostí

Európska komisia

B-1049 Brusel

Usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti

rukopis dokončený v júli 2018

PDF	ISBN 978-92-76-41013-3	doi:10.2838/745	DS-01-21-146-SK-N
-----	------------------------	-----------------	-------------------

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2021

© Európska únia, 2021

Politika opakovaného použitia dokumentov Európskej komisie sa vykonáva na základe rozhodnutia Komisie 2011/833/EÚ z 12. decembra 2011 o opakovanom použití dokumentov Komisie (Ú. v. EÚ L 330, 14.12.2011, s. 39). Pokiaľ nie je uvedené inak, opakované použitie tohto dokumentu je povolené na základe medzinárodnej licencie Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znamená, že opakované použitie je povolené za predpokladu, že sa riadne uvedie zdroj a akékoľvek zmeny.

OBSAH

Oddiel I: Súvislosti a účel týchto usmernení	6
Určovanie rozdielov pri zisťovaní a využívaní údajov v oblasti rovnosti.....	8
Ako boli tieto usmernenia vypracované?	11
Oddiel II: Usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti	12
A. Inštitucionálne a štrukturálne usmernenia.....	12
1. Zmapovať existujúce zdroje údajov o rovnosti a zistiť chýbajúce údaje	12
2. Podporiť medziinštitucionálnu spoluprácu pri získavaní a využívaní údajov v oblasti rovnosti.....	13
3. Zriadiť dátové centrum pre rovnosť a nediskrimináciu	14
4. Vybudovať inštitucionálne kapacity na zber rozsiahlych a spoľahlivých údajov o rovnosti .	15
5. Umožniť účinné využívanie údajov o rovnosti	16
B. Prevádzkové usmernenia	17
6. Zabezpečiť komplexnosť údajov o rovnosti	17
7. Začleniť údaje o rovnosti do európskych a vnútroštátnych prieskumov	17
8. Zabezpečiť pravidelné a dobre načasované získavanie údajov o rovnosti	18
9. Posilniť platnosť a spoľahlivosť údajov o rovnosti	19
10. Zabezpečiť reprezentatívnosť údajov o rovnosti	20
11. Zlepšiť porovnateľnosť údajov o rovnosti	20

Tento dokument nie je právne záväzný a slúži len ako usmernenie. Nemôže preto poskytovať ani právne poradenstvo v otázkach vnútroštátneho práva, ani záväzný výklad práva EÚ, čo patrí do výlučnej právomoci Súdneho dvora Európskej únie.

Oddiel I: Súvislosti a účel týchto usmernení

Európska únia (EÚ) zaviedla pokrokový právny rámec, ktorý podporuje rovnosť a nediskrimináciu. Všetkých 28 členských štátov EÚ transponovalo tento právny rámec do vnútroštátneho práva, pričom to často presahovalo rámec minimálnych noriem, ktorý je v smernici o rasovej rovnosti¹ a smernici o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní.²

Značná časť ľudí v Európskej únii sa však pravidelne stretáva s diskrimináciou, nerovnosťou a sociálnym vylúčením. Môže to vychádzať z ich rodu, etnického alebo menšinového pôvodu, farby pleti, náboženského vyznania, veku, sexuálnej orientácie, rodovej identity alebo zdravotného postihnutia alebo z kombinácie týchto prvkov, ako na to stále poukazujú zistenia Agentúry EÚ pre základné práva (ďalej len „agentúra FRA“).³

Vyžaduje si to nové posúdenie spôsobu, ako sa vykonávajú právne predpisy a politiky na presadzovanie rovnosti a nediskriminácie a ako je možné sledovať a merať pokrok v praxi. Údaje o rovnosti sú rozhodujúcim prvkom tohto nového posúdenia a výkonnými nástrojmi na podporu boja proti diskriminácii a vylúčeniu.

Patrí sem najmä vyplácanie štrukturálnych a investičných fondov Európskej únie, kde treba v plnej miere dodržiavať horizontálne zásady EÚ, napríklad cieľ boja proti diskriminácii na základe pohlavia, rasového alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie, ktorý je stanovený v článku 10 ZFEÚ. Vyžaduje si to, aby členské štáty mali zavedené opatrenia vrátane monitorovania prostredníctvom systematického získavania hodnoverných a objektívnych údajov, ktoré zabezpečia splnenie ich povinností v oblasti základných práv.⁴

V mnohých európskych krajinách je z historických dôvodov získavanie osobných údajov rozdelené podľa chránených charakteristík, ako je rasový alebo etnický pôvod, obzvlášť citlivým problémom. Antidiskriminačné právne predpisy EÚ zakazujú využívanie akýchkoľvek takýchto údajov v neprospech skupín, na ktoré sa vzťahujú. Takéto citlivé osobné údaje sú navyše prísne chránené ústavnými normami, uplatniteľným zákonom Európskej únie o ochrane údajov a Chartou základných práv. Ak sa však zbierajú a spracúvajú v plnom súlade s týmto právnym rámcom a zárukami, ktoré stanovuje, sú takéto údaje nevyhnutné pre členské štáty na posúdenie ich súladu s povinnosťami v oblasti ľudských práv a umožňujú tvorcom politiky navrhovať opatrenia na riešenie diskriminácie, nerovností a vylúčenia, ktoré sú založené na faktoch.

¹ [Smernica Rady 2000/43/EC z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový a etnický pôvod.](#)

² [Smernica 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.](#)

³ Pozri napríklad agentúra FRA (2017a), [Druhý prieskum Európskej únie týkajúci sa menšín a diskriminácie \(EU-MIDIS II\) Moslimovia – vybrané výsledky](#); agentúra FRA (2017b), [Druhý prieskum Európskej únie týkajúci sa menšín a diskriminácie – hlavné výsledky](#); agentúra FRA (2016), [Druhý prieskum Európskej únie týkajúci sa menšín a diskriminácie \(EU-MIDIS II\) Rómovia – vybrané výsledky](#); agentúra FRA (2014), [Prieskum EÚ o LGBT osobách – Prieskum Európskej únie o lesbických ženách, homosexuálnych mužoch, bisexuáloch a transexuáloch – hlavné výsledky](#); agentúra FRA (2013), [Diskriminácia a trestné činy namierené proti židom v členských štátoch EÚ: skúsenosti s antisemitizmom a jeho vnímanie.](#)

⁴ Pozri [návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl a migráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj pre riadenie hraníc a víza](#) [COM(2018) 375 final, 2018/0196 (COD)], najmä odôvodnenie 5 o dodržiavaní horizontálnych zásad EÚ, článok 67 o výbere operácií riadiacim orgánom, ktorý pri tom vychádza z nediskriminačných postupov a zohľadňuje Chartu základných práv EÚ, a príloha III o horizontálnych základných podmienkach.

V rovnakom duchu nedávno vydal vysoký komisár OSN pre ľudské práva usmernenie k získavaniu a rozdeleniu údajov na účely monitorovania pokroku pri dosahovaní cieľov Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj.⁵ Zdôrazňuje, že činnosti súvisiace so získavaním údajov by sa mali vždy uskutočňovať v súlade s prvoradou zásadou ľudských práv *neškodiť* a nemali by vytvárať diskrimináciu, predpojatosť alebo stereotypy alebo existujúce posilňovať; údaje o osobných charakteristikách by sa mali bezpečne uchovávať a používať iba v prospech skupín, ktoré charakterizujú, a spoločnosti ako celku. „*Neškodiť* takisto znamená, že nič v usmernení by sa nemalo vykladať ako vyzvanie, povzbudenie alebo schválenie akejkoľvek iniciatívy alebo postupu, ktoré sa snažia diskriminovať skupiny obyvateľstva a vystaviť ich rizikám závažného porušovania ľudských práv (alebo ktoré majú tento účinok)“.⁶

Čo sú údaje o rovnosti?

V [Európskej príručke o údajoch o rovnosti – revidované vydanie z roku 2016](#) (Európska komisia, 2016, s. 15) sa **údaje** vymedzujú ako akékoľvek informácie, či už v číselnej, alebo v nejakej inej podobe. Úlohou údajov je, aby niečo o nejakom aspekte skutočnosti odhalili, a preto ich možno využívať na analýzu, argumentáciu alebo rozhodovanie.

Údaje o rovnosti sa vymedzujú ako akékoľvek informácie, ktoré sú užitočné na účely charakteristiky a analýzy stavu rovnosti. Informácie môžu mať kvantitatívny alebo kvalitatívny charakter. Môžu zahŕňať úhrnné údaje, ktoré vyjadrujú nerovnosť alebo jej príčiny, alebo vplyvy na spoločnosť. Na vypracúvanie údajov o rovnosti sa niekedy môžu používať údaje, ktoré sa v prvom rade zbierajú z iných dôvodov ako na účely súvisiace s rovnosťou.

Existujú rôzne druhy zdrojov údajov založené na rôznych mechanizmoch zberu údajov, ktoré možno využívať na zostavovanie štatistiky v oblasti rovnosti. Medzi zdroje údajov o rovnosti patria sčítania obyvateľov, administratívne registre, prieskumy domácností a jednotlivcov, prieskumy viktimizácie, prieskumy postojov (samohodnotiace prieskumy), údaje o sťažnostiach, testovanie diskriminácie, monitorovanie rozmanitosti zamestnávateľmi a poskytovateľmi služieb, ako aj kvalitatívne výskumné stratégie, ako sú prípadové štúdie, podrobné rozhovory a rozhovory s expertmi.

Získavanie a využívanie údajov v oblasti rovnosti je pre členské štáty nevyhnutné z rôznych dôvodov, medzi ktoré patria:⁷

- umožňovanie náležitého posúdenia vykonávania príslušných právnych predpisov EÚ v oblasti rovnosti a iných príslušných vnútroštátnych právnych a politických rámcov,
- sledovanie trendov v oblasti rovnosti v rôznych oblastiach života, napríklad miera zamestnanosti, percentuálny podiel osôb v terciárnom vzdelávaní alebo percentuálny podiel osôb, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku, s cieľom posilňovať tvorbu politiky založenej na faktoch,
- sledovanie súladu členských štátov s príslušnými medzinárodnými normami v oblasti ľudských práv, ako sú Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a Dohovor OSN o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie,

⁵ Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva (2018), [Prístup k údajom založený na ľudských právach – na nikoho nezabudnúť v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj](#), usmernenie k získavaniu a rozdeleniu údajov.

⁶ Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva (2018), [Prístup k údajom založený na ľudských právach – na nikoho nezabudnúť v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj](#), usmernenie k získavaniu a rozdeleniu údajov, s. 11 – 12.

⁷ Úplný zoznam a širšia diskusia o rôznych potrebách sa nachádzajú v príručke Európskej komisie (2016), [Európska príručka o údajoch o nerovnosti – revidované vydanie z roku 2016](#), s. 19 – 22.

- zviditeľňovanie skrytej siluety diskriminácie, t.j. nenahlásenej diskriminácie, napríklad uskutočňovaním prieskumov viktimizácie alebo uskutočňovaním pokusov o testovanie diskriminácie,
- poskytovanie spoľahlivých dôkazov v administratívnych alebo súdnych prípadoch týkajúcich sa diskriminácie prostredníctvom údajov, ktoré poukazujú na priamu alebo nepriamu diskrimináciu,
- naplňovanie ukazovateľov na sledovanie pokroku pri vykonávaní stratégií týkajúcich sa podpory rovnosti a nediskriminácie, ku ktorým sa členské štáty zaviazali, ako sú Európsky pilier sociálnych práv, stratégia Európa 2020 alebo Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj,
- podporovanie záujmov a zvyšovanie informovanosti v oblasti rovnosti a nediskriminácie,
- poukazovanie na chýbajúce fakty tam, kde je potrebný ďalší výskum.

Skupina na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť tým, že uznala dôležitosť údajov o rovnosti na tieto účely zriadila vo februári 2018 podskupinu pre údaje o rovnosti⁸ s cieľom podporovať členské štáty v ich úsilí o zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti.⁹ Agentúra FRA bola vyzvaná, aby uľahčovala prácu podskupiny v súlade s mandátom agentúry vyvíjať metódy a normy na zlepšenie porovnateľnosti, objektivity a spoľahlivosti údajov na európskej úrovni.¹⁰

Určovanie rozdielov pri zisťovaní a využívaní údajov v oblasti rovnosti

Práca podskupiny odhalila veľké rozdiely v tom, ako členské štáty získavajú a využívajú údaje v oblasti rovnosti. Podskupina sa však zhodla aj na tom, že v súčasnej praxi existujú spoločné medzery a výzvy, z ktorých najdôležitejšie sú zhrnuté ďalej:

1. Neexistencia koordinovaného prístupu k získavaniu a využívaniu údajov v oblasti rovnosti

Členské štáty zvyčajne nemajú jednotný a systematický prístup k zberu údajov o rovnosti. Často to vedie k tomu, že zber údajov o rovnosti je nerovnomerne rozdelený medzi rôzne zdroje a subjekty zodpovedné za zber údajov, ktoré spravidla nie sú navzájom koordinované alebo prepojené. Výsledkom je, že údaje získané členskými štátmi sa nemôžu účinne využívať pri monitorovaní výsledkov právnych predpisov, politik a opatrení, ktoré uplatňujú s cieľom podporovať rovnosť a presadzovať nediskrimináciu.

2. Neexistencia dostatočných zdrojov a informovanosti o význame získavania údajov o rovnosti

Členské štáty majú tendenciu podceňovať potrebu zakladať svoje antidiskriminačné politiky na rozsiahlych a spoľahlivých údajoch o rovnosti, prostredníctvom ktorých by sa mohla posudzovať účinnosť príslušného právneho a politického rámca. V dôsledku toho sa do zlepšenia získavania

⁸ Podskupina pre údaje o rovnosti je zložená zo zástupcov Európskej komisie, agentúry FRA, Eurostatu a zástupcov vnútroštátnych správ, národných štatistických úradov alebo subjektov pre rovnaké zaobchádzanie. Národných zástupcov do tejto podskupiny vymenovali Belgicko, Bulharsko, Estónsko, Fínsko, Grécko, Holandsko, Chorvátsko, Írsko, Litva, Maďarsko, Nemecko, Rumunsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Taliansko, ako aj Nórsko. Účast Eurostatu má zásadný význam na vytvorenie synergií medzi prácou tejto podskupiny a vývojom na úrovni Európskeho štatistického systému (ďalej len „systém ESS“). Systém ESS je partnerstvom medzi štatistickým úradom (Eurostat) a národnými štatistickými úradmi a ďalšími národnými orgánmi zodpovednými za vývoj, zostavovanie a rozširovanie európskej štatistiky v každom členskom štáte.

⁹ Skupina na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť poverila podskupinu pre údaje o rovnosti, aby pripravila súbor nezáväzných usmernení na zlepšenie získavania a využívania údajov o rovnosti; vypracovala diagnostický nástroj/kontrolný zoznam, ktorý môžu členské štáty EÚ využívať na posudzovanie dostupnosti údajov o rovnosti zbieraných na vnútroštátnej úrovni a zostavovanie postupov vykonávaných na vnútroštátnej úrovni v súvislosti s navrhovaným súborom nezáväzných usmernení. Skupina na vysokej úrovni pracuje na základe týchto dôvodov diskriminácie: sexuálna orientácia a rodová identita, rasový alebo etnický pôvod, vek, náboženstvo alebo viera a zdravotné postihnutie, pričom sa prihliada na rod v jeho prieniku s týmito dôvodmi.

¹⁰ [Nariadenie Rady \(ES\) č. 168/2007 z 15. februára 2007, ktorým sa zriaďuje Agentúra Európskej únie pre základné práva.](#)

takýchto údajov neinvestujú dostatočné zdroje. Zainteresované strany, ktoré by boli ochotné a kompetentné zbierať údaje o rovnosti, napríklad subjekty pre rovnosť, výskumné ústavy a organizácie občianskej spoločnosti, nemajú často okrem toho ani potrebné zdroje na to, aby to robili, alebo aby to robili s kontinuitou potrebnou na zabezpečenie jednotného monitorovania v čase.

3. Nerovnováha v získavaní údajov o rovnosti týkajúcich sa rôznych dôvodov diskriminácie

Ak sa údaje o rovnosti zbierajú, zvyčajne sa týkajú niektorých dôvodov diskriminácie viac ako iných. Môže to viesť k nerovnováhe v získavaní údajov o rovnosti, a teda k veľkým rozdielom vo vedomostiach. V členských štátoch je celkovo najrozvinutejšie získavanie údajov, ktoré sa vzťahujú na také dôvody diskriminácie, ako sú rod¹¹ a vek. Získavanie údajov o zdravotnom postihnutí sa postupne zlepšuje, čiastočne vzhľadom na povinnosti, ktoré členské štáty majú v tejto súvislosti podľa článku 31 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD). Získavanie údajov o diskriminácii na základe rasového alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, sexuálnej orientácie a rodovej identity je zvyčajne v členských štátoch najmenej rozvinuté.¹² Takáto nerovnováha v získavaní údajov o rovnosti môže navyše viesť k neexistencii faktov o tom, do akej miery sa ľudia stretávajú s viacnásobnou a prierezovou diskrimináciou.

4. Nerovnováha v získavaní údajov o rovnosti v rôznych oblastiach života

V smernici o rasovej rovnosti sa zakazuje etnická diskriminácia v mnohých kľúčových oblastiach života, ako sú zamestnanosť, sociálna ochrana, sociálne výhody, vzdelávanie a prístup k tovaru a službám vrátane bývania, zatiaľ čo v smernici o rovnosti v zamestnaní sa zakazuje diskriminácia na základe náboženského vyznania alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie v zamestnaní a povolani. Pretrváva však nerovnováha v rozsahu, v akom členské štáty získavajú údaje o rovnosti v tých oblastiach, na ktoré sa vzťahujú smernice, pričom oblasťou, kde sa zbiera najviac údajov, je zvyčajne zamestnanosť. Celkovo to prispieva k obmedzenej dostupnosti komplexných údajov na vnútroštátnej úrovni, ktoré sa vzťahujú na všetky oblasti života, v ktorých by ľudia mohli čeliť diskriminácii.

5. Nedostatočná porovnateľnosť údajov o rovnosti medzi rôznymi zdrojmi údajov

Keďže rôzne zdroje údajov sa často spoliehajú na odlišné definície a používajú rôznu kategorizáciu obyvateľstva, údaje o rovnosti často nie sú porovnateľné, a to tak v rámci členských štátov, ako aj medzi nimi. V prípade niektorých zdrojov sa napríklad prostredníctvom medicínskeho modelu zbierajú údaje o problémoch týkajúcich sa zdravotného postihnutia. Iné sa riadia prístupom založeným na ľudských právach zakotvených v Dohovore OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý sa zameriava na interakciu medzi postihnutiami a existujúcimi sociálnymi a environmentálnymi prekážkami. Údaje a výsledky budú určite neporovnateľné, ak nebude existovať mechanizmus na koordináciu rozhodnutí o tom, ako formulovať a merať rôzne dôvody diskriminácie a ako kategorizovať potenciálne postihnuté osoby alebo skupiny.

6. Neúplná identifikácia skupín obyvateľstva ohrozeného diskrimináciou kvôli nadmernému sa spoliehaniu na zástupné údaje

¹¹ Štatistika týkajúca sa pohlavia/rodu sa nachádza v Európskom inštitúte pre [rodovú rovnosť \(EIGE\)](#), najmä v jej [indexe rodovej rovnosti](#), ktorý obsahuje doménu prelínajúcich sa nerovností. Index rodovej rovnosti je zložený ukazovateľ, ktorý meria koncepciu rodovej rovnosti a podľa politického rámca EÚ pomáha pri monitorovaní pokroku v oblasti rodovej rovnosti v celej EÚ v čase.

¹² Pozri Európska komisia (2017), [Ukazovatele údajov o rovnosti: Metodický prístup. Prehľad podľa členských štátov EÚ](#).

Sebaidentifikácia je kľúčovou zásadou prístupu k získavaniu údajov založeného na ľudských právach, ktorý odporúča Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva.¹³ Podskupina uznáva aj hodnotu zástupných informácií, ktoré môžu pomôcť poskytnúť konzistentný základ na sledovanie zmeny v čase. Podskupina odporúča, aby sa vždy, keď je to možné, zbierali a analyzovali sebaidentifikačné a zástupné údaje s cieľom poskytnúť komplexnejší obraz chránených skupín. Osoby alebo skupiny, ktoré sa stretli s nerovnakým zaobchádzaním, sa často zachytávajú prostredníctvom zástupných údajov, ktoré nemusia pokrývať celú škálu skúseností s diskrimináciou. To platí najmä pre osobné charakteristiky, ako je rasový alebo etnický pôvod. Iba niekoľko zdrojov údajov umožňuje priradenie osobných identít na základe zásady sebaidentifikácie založenej na ľudských právach. Namiesto toho sa na určenie identity týkajúcej sa etnického pôvodu bežnejšie využívajú imputácie alebo zástupné údaje, napríklad o občianstve, krajine narodenia, jazyku alebo mieste pobytu. Hoci zástupné údaje nemusia stačiť na komplexnú identifikáciu všetkých potenciálnych obetí rasovej alebo etnickej diskriminácie, môžu poskytovať konzistentný obraz umožňujúci sledovanie zmien v čase. Premenná „krajina narodenia“ nemôže napríklad odhaliť, ako sa potomkovia prisťahovalcov, ktorí sa narodili v príslušnej krajine, stretávajú s diskrimináciou na základe etnického pôvodu alebo farby pleti alebo iných viditeľných znakov, napríklad náboženského odevu. Umožňuje však analýzu rozdielov medzi rôznymi skupinami obyvateľstva.

7. *Nedostatočné konzultácie s príslušnými zainteresovanými stranami*

Iba v niekoľkých členských štátoch sa do stanovenia definícií a kategórií získavania údajov pokúšajú zapojiť osoby, skupiny alebo komunity ohrozené diskrimináciou alebo konzultovať s nimi. Účasť však nie je iba osvedčeným postupom z hľadiska prístupu k získavaniu údajov založenému na ľudských právach, ale vedie k získavaniu rozsiahlejších údajov, väčšej dôvere v proces získavania údajov a väčšej ochote zapojiť sa do získavania údajov. Nedostatočné zapojenie príslušných zainteresovaných strán do zbierania údajov môže nepriaznivo ovplyvniť počet odpovedí, a tým aj platnosť, spoľahlivosť a reprezentatívnosť zbieraných údajov. Ak sa napríklad otázky týkajúce sa diskriminácie na základe sexuálnej orientácie alebo rodovej identity nekonzultujú s potenciálne ovplyvnenými skupinami obyvateľstva, môže to viesť k nedôvere v účel zberu údajov a k sponchybnovaniu formulácií, ktoré nevyjadrujú seba porozumenie osôb, ktoré sú predmetom štúdie, čo ich odradí od odpovedí.

8. *Nesprávna interpretácia rámcov ochrany údajov*

Požiadavky na ochranu údajov sa niekedy chápu ako zákaz zberu osobných údajov, ako sú etnický pôvod, náboženstvo alebo sexuálna orientácia osoby. Ako sa však v ďalšom texte vysvetľuje, všeobecné nariadenie EÚ o ochrane údajov¹⁴, ktoré je priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch EÚ od 25. mája 2018, stanovuje podmienky, za ktorých sú zber a spracúvanie týchto údajov povolené.¹⁵

¹³ Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva (2018), [Prístup k údajom založený na ľudských právach – na nikoho nezabudnúť v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj](#), usmernenie k získavaniu a rozdeleniu údajov.

¹⁴ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(EÚ\) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/EC.](#)

¹⁵ V prípade neistoty by osoby zodpovedné za zber údajov mohli požiadať o radu svoje vnútroštátne orgány na ochranu údajov, aby potvrdili, že ich postupy sú v súlade so všeobecným nariadením o ochrane údajov. Európska komisia uverejnila všeobecné usmernenie na tejto adrese: https://ec.europa.eu/commission/priorities/justice-and-fundamental-rights/data-protection/2018-reform-eu-data-protection-rules_sk.

Spracúvanie osobitných kategórií osobných údajov podľa všeobecného nariadenia o ochrane údajov
V článku 9 všeobecného nariadenia o ochrane údajov (EÚ) 2016/679 sa zakazuje spracúvanie osobných údajov, ktoré odhaľujú charakteristiky, ako sú rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženské alebo filozofické presvedčenia alebo členstvo v odborových organizáciách, ako aj spracúvanie genetických údajov, biometrických údajov na individuálnu identifikáciu fyzickej osoby, údajov týkajúcich sa zdravia alebo údajov týkajúcich sa sexuálneho života alebo sexuálnej orientácie fyzickej osoby. Vo všeobecnom nariadení o ochrane údajov sa však objasňuje, že tento zákaz sa neuplatňuje okrem iného, ak:

- dotknutá osoba vyjadrila výslovný súhlas so spracúvaním týchto osobných údajov na jeden alebo viacero určených účelov, s výnimkou prípadov, keď sa v práve Únie alebo v práve členského štátu stanovuje, že zákaz nemôže dotknutá osoba zrušiť [článok 9 ods. 2 písm. a)],
- spracúvanie je nevyhnutné z dôvodov významného verejného záujmu, na štatistické účely, na účely vedeckých alebo historických výskumných účelov alebo na účely archivácie vo verejnom záujme na základe práva Únie alebo práva členského štátu, ktoré sú primerané vzhľadom na sledovaný cieľ, rešpektujú podstatu práva na ochranu údajov a určujú vhodné a konkrétne opatrenia na zabezpečenie základných práv a záujmov dotknutej osoby [článok 9 ods. 2 písm. g) a j)].

V odôvodnení 26 všeobecného nariadenia o ochrane údajov sa ďalej uvádza, že zásady ochrany údajov by sa nemali uplatňovať na anonymné informácie, to znamená na informácie, ktoré sa nevzťahujú na identifikovanú alebo identifikovateľnú fyzickú osobu, ani na osobné údaje, ktoré sa stali anonymnými takým spôsobom, že dotknutá osoba nie je, alebo už nie je identifikovateľná. V odôvodnení 26 sa ďalej uvádza, že všeobecné nariadenie o ochrane údajov sa netýka spracúvania takýchto anonymných informácií vrátane spracúvania na štatistické účely alebo účely výskumu.

Spôsob spracúvania osobných údajov musí byť napokon v súlade so všeobecným nariadením o ochrane údajov a najmä so všeobecnými zásadami ochrany údajov stanovenými v článku 5: zákonnosť, spravodlivosť, transparentnosť, obmedzenie účelu, minimalizácia údajov, správnosť, minimalizácia uchovávaní, integrita, dôvernosť a zodpovednosť.

Ako boli tieto usmernenia vypracované?

Tieto usmernenia vypracovala podskupina pre údaje o rovnosti. Sú určené na to, aby poskytli členským štátom praktické usmernenie k postupnému zlepšeniu získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti s cieľom pomáhať im pri monitorovaní vykonávania príslušných právnych predpisov, politik a opatrení, ktoré na tento účel navrhujú.

Usmernenia sa dokončili na základe systematických výmen postupov a diskusií vedených v rámci tak skupiny na vysokej úrovni, ako aj podskupiny vrátane toho, ako riešiť rozdiely a nedostatky zistené v súčasných vnútroštátnych postupoch. Usmernenia ďalej vychádzajú z odporúčaní aktualizovanej *Európskej príručky o údajoch o rovnosti*.¹⁶ Zahŕňajú využívanie viacerých zdrojov údajov o rovnosti, presadzovanie koherentných definícií a štatistických kategórií, zlepšenie platnosti a spoľahlivosti existujúceho zberu údajov a zabezpečenie dostatočného financovania získavania údajov o rovnosti.

Rozdeľujú sa do dvoch skupín:

- A. **Inštitucionálne a štrukturálne usmernenia** poskytujú členským štátom usmernenie pri vytváraní štruktúr, ktoré umožňujú systematický, dlhodobý a spoločný prístup k získavaniu a využívaniu údajov v oblasti rovnosti; zameriavajú sa hlavne na tvorcov politiky a verejnú správu, ktorí majú tak mandát, ako aj potenciál na odštartovanie zmien na inštitucionálnej úrovni.

¹⁶ Európska komisia (2016), [Európska príručka o údajoch o rovnosti – revidované vydanie z roku 2016](#).

- B. **Prevádzkové pokyny** poskytujú členským štátom usmernenie pri zabezpečovaní komplexnosti, včasnosti, oprávnenosti, spoľahlivosti a reprezentatívnosti údajov o rovnosti a pri zvyšovaní ich porovnateľnosti; zameriavajú sa najmä na inštitúcie/subjekty zapojené do zberu, analýzy a rozširovania údajov o rovnosti, ako sú národné štatistické úrady, ministerstvá alebo iné vnútroštátne alebo miestne správne orgány, výskumné ústavy, subjekty pre rovnaké zaobchádzanie a organizácie občianskej spoločnosti.

Všetky inštitucionálne/štrukturálne a prevádzkové usmernenia sú vzájomne prepojené, vychádzajú jedno z druhého a v mnohom sa navzájom dopĺňajú a posilňujú. Usmernenia by sa mali chápať a uplatňovať ako celok. Ako však ukázali diskusie v rámci skupiny na vysokej úrovni a podskupiny, situácia týkajúca sa rozsahu a kvality získavaných údajov o rovnosti sa v jednotlivých členských štátoch líši. Tvorcovia politiky a ďalšie zainteresované strany si preto môžu takisto vybrať alebo uprednostniť tie činnosti uvedené v usmerneniach, ktoré najlepšie zodpovedajú potrebám určeným v danom čase v príslušnom členskom štáte. Je možné začať uplatňovaním vybraných prvkov usmernení a potom, s cieľom vybudovať komplexný systém vysokokvalitných údajov o rovnosti, rozšíriť uplatňovanie ďalších prvkov. V tomto zmysle sa vykonávanie týchto usmernení považuje za prebiehajúci proces a miera ich uplatňovania je otázkou stupňa.

Členské štáty EÚ sa vyzývajú, aby tieto usmernenia využívali pri rozvoji politik a pri hodnotení ich výsledkov z hľadiska rovnosti.

Oddiel II: Usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti

A. Inštitucionálne a štrukturálne usmernenia

1. Zmapovať existujúce zdroje údajov o rovnosti a zistiť chýbajúce údaje

Malo by sa vykonať národné mapovanie s cieľom zistiť existujúce zdroje údajov o rovnosti v členských štátoch, vyhnúť sa pri získavaní údajov duplicitne úsilia a vytvoriť základňu na systematickejší prístup k získavaniu údajov o rovnosti.¹⁷

Takúto iniciatívu by mohlo umožniť príslušné ministerstvo alebo vládny útvar alebo koordinovať ju. Prípadne by sa národnému štatistickému úradu, subjektu pre rovnaké zaobchádzanie alebo výskumnému ústavu mohol na takéhoto mapovanie poskytnúť osobitný mandát a účelové zdroje.

V prvom rade by mapovanie malo členským štátom pomôcť:

- určiť rôzne zdroje a poskytovateľov údajov o rovnosti, pričom sa vezmú do úvahy aj zdroje údajov, ktoré nie sú osobitne určené na získavanie údajov o rovnosti, ale zahŕňajú premenné, ktoré možno využiť na preukázanie a analýzu existujúcich nerovností,
- určiť dôvody, pre ktoré sa údaje o diskriminácii zbierajú,
- vziať do úvahy prieniky medzi dôvodmi diskriminácie,
- určiť, za ktoré oblasti života sa údaje zbierajú (napríklad zamestnanie a bývanie a prístup k nim, vzdelávanie, zdravie, prístup k spravodlivosti, prístup k tovaru a službám atď.),
- určiť, s akou frekvenciou a podľa ktorých definícií a kategorizácií sa zbierajú údaje,

¹⁷ Pokiaľ ide o prehľad postupov členských krajín, pozri Európska komisia (2017), [Právny rámec a prax v členských krajinách EÚ](#), analýza a porovnávacie preskúmanie postupov zberu údajov o rovnosti v Európskej únii.

- zhromažďovať, ak sú k dispozícii, informácie o veľkosti vzorky, reprezentatívnosti (vrátane toho, či sú niektoré skupiny systematicky nedostatočne zastúpené alebo vylúčené), identifikácii cieľových skupín prostredníctvom sebaidentifikácie alebo inými prostriedkami, spôsobe zberu údajov, geografickom rozložení, frekvencii aktualizácií a existujúcich časových radoch (ak existujú),
- uviesť odkaz alebo kontakty na existujúce výstupy zdrojov údajov, ako sú správy alebo najnovšie publikácie, vizualizácie údajov, webové stránky a ďalšie príslušné metaúdaje.

V druhom rade by mapovanie malo slúžiť na určenie potreby údajov o rovnosti v členských štátoch. Takéto posúdenie potrieb by malo vychádzať z príslušných únijnych, medzinárodných a vnútroštátnych noriem, ktorými sú členské štáty viazané, ako sú Charta základných práv EÚ, právne predpisy EÚ v oblasti rovnosti, medzinárodné právo v oblasti ľudských práv a vnútroštátne právne predpisy. Posúdenie potrieb by malo reagovať aj na procesy koordinácie politik na úrovni EÚ, ako je európsky semester, ako aj na príslušné politické záväzky vrátane Európskeho piliera sociálnych práv alebo Agendy OSN pre udržateľný rozvoj. Posúdenie potrieb by ako celok malo slúžiť na určenie toho, aký druh údajov o rovnosti požadujú členské štáty na tvorbu politiky založenej na faktoch.

Medzi možné výsledky mapovania by patrili:

- komplexný a systematický opis všetkých dostupných zdrojov údajov o rovnosti v členskom štáte,
- určenie všetkých poskytovateľov údajov o rovnosti,
- posúdenie potreby údajov o rovnosti,
- návrhy alebo odporúčania týkajúce sa možných spôsobov alebo nástrojov na riešenie zistených medzier alebo nedostatkov pri získavaní údajov o rovnosti.

Tieto výsledky spoločne umožnia určiť chýbajúce údaje a odhaliť oblasti, ktoré treba zlepšiť.

Mapovanie údajov o rovnosti by sa mohlo navrhnuť tak, aby sa uskutočňovalo pravidelne, v závislosti od pravidelných aktualizácií mapovaných zdrojov údajov, napríklad každých päť rokov, pričom by sa zohľadňovali nové možné zdroje údajov a poskytovatelia.

2. Podporiť medziinštitucionálnu spoluprácu pri získavaní a využívaní údajov v oblasti rovnosti

Mala by sa ustanoviť medziinštitucionálna pracovná skupina, ktorá by zabezpečovala koordináciu a monitorovala pokrok pri riešení rozdielov a nedostatkov zistených mapovaním. Činnosti pracovnej skupiny by sa mohli stanoviť vo viacročnom akčnom pláne alebo pláne s primeraným rozpočtom a jasne vymedzenými prioritami a rozdelenými úlohami. Prispelo by to k získaniu aktuálnych a na daný účel vhodných údajov, ktoré by zodpovedali určeným potrebám, a k zvýšeniu efektívnosti.

Pracovná skupina by sa mala skladať z príslušných verejných inštitúcií s kompetenciami (a v relevantných prípadoch s mandátom) v oblasti získavania údajov o rovnosti. Mohlo by ísť o ministerstvá, národné štatistické úrady, subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, národné inštitúcie pre ľudské práva, výskumné inštitúcie a vedeckú komunitu, ako aj o ďalších relevantných aktérov a poskytovateľov údajov, ako sú zástupcovia príslušných miestnych orgánov, súdnictva, polície atď. Jedna organizácia by sa mala poveriť koordináciou pracovnej skupiny a sledovaním jej rozhodnutí. Zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti je však kolektívnym úsilím a malo by vychádzať zo spoločného vlastníctva a spoločnej zodpovednosti. Medziinštitucionálna spolupráca je v najlepšom prípade procesom vzájomného učenia, ktorým sa postupne budujú kapacity, praktické alebo odborné znalosti a dôvera medzi rôznymi zainteresovanými stranami a podporuje zvyšovanie informovanosti o potrebe údajov o rovnosti.

Činnosť medziinštitucionálnej pracovnej skupiny by sa mala doplniť o pravidelné konzultácie s osobami zodpovednými za zber údajov a používateľmi údajov, ktorí v pracovnej skupine nie sú

zastúpení. Patria sem zástupcovia ďalších príslušných vnútroštátnych a miestnych orgánov, štatistici, experti na prieskum a akademici, ako aj komunitné organizácie a organizácie občianskej spoločnosti. Zapojením týchto organizácií by sa zabezpečilo, aby sa náležite zohľadnila perspektíva tých, ktorých najviac ohrozujú nerovnaké zaobchádzanie a diskriminácia.¹⁸

Takéto pravidelné konzultácie by zvyšovali transparentnosť, pomáhali vybudovať dôveru k iniciatívam v oblasti získavania údajov o rovnosti a zabezpečovali, aby sa príslušné praktické alebo odborné znalosti premietali do činností pracovnej skupiny. Pravidelné konzultácie s príslušnými zainteresovanými stranami by celkove zabezpečovali, že prioritami stanovenými v akčnom pláne alebo pláne sa reaguje na najdôležitejšie potreby údajov o rovnosti v členských štátoch.

3. Zriadiť dátové centrum pre rovnosť a nediskrimináciu

Malo by sa zriadiť národné centrum pre rovnosť a nediskrimináciu, ktoré by zhromažďovalo a vystavovalo údaje a súvisiace informácie zistené pri mapovaní, a tým zlepšilo prístup k údajom o rovnosti a ich využívanie rôznymi zúčastnenými stranami. Medziinštitucionálna pracovná skupina by mohla mať za úlohu zriadiť dátové centrum, napríklad vo forme účelovej webovej stránky, a koordinovať jeho ďalší rozvoj. Centrum by mohla zastrešovať inštitúcia, ktorá koordinuje medziinštitucionálnu pracovnú skupinu, alebo iná vhodná inštitúcia so schopnosťou zaručiť kontinuitu a pravidelné doplňovanie centra o nové údaje.

Dátové centrum by v prvom rade poskytovalo prehľad existujúcich zdrojov údajov o rovnosti, pričom by poskytovalo odkazy, kde možno získať prístup k týmto informáciám. Centrum by ďalej zahŕňalo dostupné publikácie a uvádzalo existujúce ukazovatele, ktoré sa týkajú rôznych skupín obyvateľstva, dôvodov diskriminácie a oblastí života, ako aj technické informácie o rôznych údajoch vrátane:

- zdroja,
- zodpovednej inštitúcie,
- druhu údajov (administratívne údaje, údaje o sťažnostiach, prieskumné údaje atď.),
- skupiny obyvateľstva,
- uplatňovaných definícií a systémov kategorizácie,
- dôvodu(-ov) diskriminácie/chránených charakteristík,
- dotknutých oblastí života/sfér,
- spôsobu zberu údajov (osobne, online, telefonicky, kombinovane),
- rámca vzorkovania a metódy vzorkovania (v prípade potreby),
- periodicity zberu údajov,
- geografického rozloženia a granularity,
- reprezentatívnosti.

Na umožnenie správneho pochopenia a interpretácie údajov o rovnosti zhromaždených v dátovom centre a dosiahnutie užitočných porovnaní by malo dátové centrum obsahovať, pokiaľ je to možné, informačné poznámky pre používateľov, ktoré spájajú základné fakty o zobrazovaných

¹⁸ Ako sa uvádza v usmernení k získavaniu a rozdeleniu údajov, ktoré pripravil Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva (2018), [Prístup k údajom založený na ľudských právach –na nikoho nezabudnúť v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj](#), prístup založený na ľudských právach je základom pre zapojenie. Z tohto dôvodu „by mal každý zber údajov obsahovať prostriedky na bezplatné, aktívne a užitočné zapojenie relevantných zainteresovaných strán, najmä najmarginalizovanejších skupín obyvateľstva. Zapojenie by sa malo zväziť vo vzťahu k celému procesu získavania údajov: od strategického plánovania cez určenie potrieb údajov, výber a testovanie vhodnej metodiky zberu, zber údajov (napríklad prijímanie anketárov z konkrétnych komunit s cieľom zvýšiť mieru odpovedí), až po uchovávanie, rozširovanie, analýzu a interpretáciu údajov“.

údajoch.¹⁹ Tieto informačné poznámky by takisto mali objasňovať, keď nie je možné porovnávať údaje z dôvodu rozdielov v definíciách alebo iných faktorov.

Dátové centrum by sa malo v druhom rade ešte viac rozvíjať a zdokonaľovať, napríklad po vykonaní opatrení predpokladaných v rámci akčného plánu na riešenie rozdielov a nedostatkov v oblasti získavania údajov o rovnosti. Do dátového centra by sa ďalej mohli pridávať (nové) ukazovatele založené na právach, ktoré sú relevantné pre monitorovanie rovnosti vo výsledkoch a nediskriminácie. Takéto ukazovatele by sa na tento účel mohli vypracovať spoločne, a to z iniciatívy medziinštitucionálnej pracovnej skupiny.

4. Vybudovať inštitucionálne kapacity na zber rozsiahlych a spoľahlivých údajov o rovnosti

Mali by sa zvýšiť kapacity príslušných zainteresovaných strán na zber spoľahlivých a rozsiahlych údajov o rovnosti s cieľom účinne riešiť oblasti na zlepšenie určené medziinštitucionálnou pracovnou skupinou. Vyžadovalo by si to aj poskytovať primerané financovanie tým orgánom a organizáciám, ktoré zbierajú údaje o rovnosti a medzi ktoré patria národné štatistické úrady a výskumné ústavy vykonávajúce rozsiahle prieskumy, ako aj subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, ďalšie verejné inštitúcie a organizácie občianskej spoločnosti, ktoré vykonávajú ciele prieskumy týkajúce sa skúseností s diskrimináciou, organizujú pokusy s testovaním diskriminácie alebo zbierajú údaje o sťažnostiach.

Okrem toho je takisto dôležité zabezpečiť, aby pracovníci rôznych zainteresovaných strán, ktorí sa pravidelne zaoberajú zberom údajov o rovnosti, mali príslušné zručnosti, praktické alebo odborné znalosti a informácie o najlepších postupoch vrátane používania harmonizovaných definícií, aby mohli primerane plánovať zber údajov o rovnosti a dodržiavať bezpečnostné opatrenia stanovené v príslušných právnych predpisoch a zásady OSN týkajúce sa prístupu k zberu údajov a ich analýze založeného na ľudských právach. Je to napríklad prípad zamestnávateľov a poskytovateľov služieb, ktorí zbierajú údaje na posudzovanie dodržiavania osobitných povinností v oblasti rovnosti stanovených v právnych predpisoch, alebo organizácií občianskej spoločnosti pracujúcich so skupinami, ktoré sú ohrozené diskrimináciou. Z tohto dôvodu by sa mala vypracovať prispôsobená odborná príprava, ktoré by vychádzala z praktických alebo odborných znalostí rôznych zainteresovaných strán a zahŕňala škálu činností týkajúcich sa získavania údajov o rovnosti, t. j. plánovanie, zber, spracúvanie, analýza, používanie a rozširovanie, ako aj ustanovenia právnych predpisov o ochrane údajov, ktoré upravujú všetky fázy životného cyklu osobných údajov. Medziinštitucionálna spolupráca, ako sa predpokladá v usmernení 2, sa teda posilňuje, ak majú zástupcovia rôznych inštitúcií zapojených do získavania údajov o rovnosti potrebnú štatistickú gramotnosť a vedomosti o otázkach rovnosti a používajú spoločný jazyk.

Vo verejných inštitúciách a všetkých príslušných zainteresovaných stranách by sa celkove mala presadzovať inštitucionálna kultúra uznávajúca potrebu rozsiahlych a spoľahlivých údajov o rovnosti, aby sa zabezpečovala tvorba politiky založenej na faktoch.

5. Umožniť účinné využívanie údajov o rovnosti

Údaje o rovnosti by sa mali na umožnenie svojho účinného využívania rozširovať čo najrýchlejšie po získaní a uvádzať v prístupnom jazyku a formáte, pričom by sa mala zohľadňovať ich zrozumiteľnosť pre širšiu verejnosť.²⁰

¹⁹ Bolo by to v súlade so zásadou 15 týkajúcou sa „prístupnosti a zrozumiteľnosti“ [Kódexu postupov pre európsku štatistiku – revidované vydanie z roku 2017](#), ktorý 16. novembra 2017 prijal Výbor pre Európsky štatistický systém.

Medziinštitucionálna pracovná skupina by mohla propagovať lepšie využívanie údajov o rovnosti tým, že by prispievala k rozširovaniu získaných údajov a prípadne poskytovala vysvetlenia a interpretácie. Mohla by aj vydávať súhrnné správy o politike, ktoré by uvádzali výsledky nedávnych prieskumov alebo výskumov a poskytovali ľahko použiteľné údaje o rovnosti pre tvorcov politik, expertov a médiá súvisiace s príslušnou politikou. Tieto súhrnné správy o politike by sa mohli využívať aj na zvyšovanie informovanosti a podporu.

Informácie zobrazené v dátovom centre, ktoré sú uvedené v usmernení 3, by sa mohli využívať na informovanie verejnej diskusie o rovnosti a nediskriminácii. Lepšie využívanie údajov o rovnosti na účely diskusie a odôvodnenia legislatívnych a politických opatrení by takisto ako vedľajší produkt posilňovalo verejnú podporu investícií do získavania rozsiahlych a spoľahlivých údajov o rovnosti tým, že by sa preukázala ich užitočnosť.

Údaje o rovnosti by sa v konečnom dôsledku mali premietnuť do cyklu politik, čím by sa zlepšila tvorba politik založených na faktoch vo všetkých relevantných politických oblastiach, a to naprieč rôznymi dôvodmi diskriminácie a oblasťami života. Pojem „cyklus politik“ tu má zahŕňať verejnú diskusiu, počiatočný návrh opatrení a politik a hodnotenie ich vplyvu. Účinné začlenenie údajov o rovnosti do cyklu politik bude závisieť od troch vzájomne súvisiacich faktorov: 1) vôle rozvíjať tvorbu politik založených na faktoch; 2) včasnej dostupnosti údajov o rovnosti pre tvorcov politik a 3) dostupnosti údajov o rovnosti pre médiá a širokú verejnosť.

²⁰ V súlade s odporúčaniami v oddiele „Transparentnosť“ usmernenia k získavaniu a rozdeleniu údajov, Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva (2018), [Prístup k údajom založený na ľudských právach – na nikoho nezabudnúť v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj](#), s. 15.

B. Prevádzkové usmernenia

6. Zabezpečiť komplexnosť údajov o rovnosti

Osoby zodpovedné za zber údajov a používatelia údajov potrebujú početné a doplňujúce sa zdroje údajov o rovnosti, aby umožnili tvorbu politík založených na faktoch a aby získali úplný obraz o skutočnej rovnosti a nediskriminácii v praxi. Na primerané posudzovanie vplyvu politík v oblasti rovnosti a nediskriminácie sa okrem toho vyžaduje pravidelný zber údajov o všetkých dôvodoch diskriminácie a za všetky oblasti života, na ktoré sa vzťahujú príslušné právne predpisy. Na zabezpečenie komplexnosti údajov o rovnosti by členské štáty mali:

- využívať široký súbor zdrojov údajov o rovnosti; zahŕňalo by to kombinovanie a prepojenie rôznych zdrojov údajov, ako sú rozsiahle prieskumy, postojové prieskumy, prieskumy viktimizácie, testovanie diskriminácie, administratívne údaje, údaje o sťažnostiach (a ich výsledkoch), rozsiahle a spoľahlivé údaje od organizácií občianskej spoločnosti, údaje zbierané zamestnávateľmi a poskytovateľmi služieb a ďalší kvantitatívny a kvalitatívny výskum,
- zabezpečovať, aby zdroje údajov o rovnosti zachytávali celú škálu kľúčových oblastí života, v ktorých môže dôjsť k diskriminácii; tieto oblasti života zahŕňajú zamestnanosť, vzdelávanie, prístup k tovaru a službám, bývanie, zdravie, chudobu/sociálne vylúčenie, účasť na politickom a občianskom živote atď.,
- využívať v plnej miere existujúce údaje vrátane údajov zbieraných na iné účely, ako sú politiky v oblasti rovnosti a nediskriminácie,
- vybudovať alebo ešte viac rozvíjať efektívny systém na zhromažďovanie a triedenie štatistických údajov o nahlásených prípadoch diskriminácie a ich administratívnych alebo súdnych výsledkoch a na ich pravidelné uverejňovanie,²¹
- začleniť viacnásobnú a prierezovú diskrimináciu do zberu a analýzy údajov; napríklad údaje zbierané v oblasti zdravotného postihnutia by mali v ideálnom prípade obsahovať informácie o pohlaví, etnickom alebo rasovom pôvode, veku a ďalších možných vlastnostiach, ktoré by mohli viesť k vyššiemu riziku diskriminácie na základe viacerých faktorov (tento druh analýzy si všeobecne vyžaduje väčšie veľkosti vzoriek pre dôkladnú analýzu a mohol by sa zväziť celý rad rôznych zdrojov údajov vrátane rozsiahlych prieskumov, administratívnych a prepojených údajov),
- podľa možnosti podporovať prepojenie údajov medzi rôznymi zdrojmi údajov,
- zvýšiť množstvo údajov o regionálnej rovnosti, ktoré zemepisne odkazujú na najmenšiu možnú sieť.

7. Začleniť údaje o rovnosti do európskych a vnútroštátnych prieskumov

Rozsiahle prieskumy sú silným nástrojom, ktorý umožňuje zhromažďovanie komplexného súboru údajov o rovnosti. Pri vypracúvaní takýchto prieskumov alebo pri zhromažďovaní údajov v rámci Európskeho štatistického systému (systém ESS) prostredníctvom výberového zisťovania pracovných síl (VZPS), štatistiky EÚ o príjmoch a životných podmienkach (EU-SILC) alebo prostredníctvom iných prieskumov v celej EÚ, ako je Eurobarometer a prieskumy agentúry FRA, by členské štáty mali v prípade potreby systematicky zaraďovať informácie týkajúce sa rovnosti a nediskriminácie okrem iného prostredníctvom:

²¹ Mohlo by to súvisieť s vykonávaním odporúčania o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie prijatého Európskou komisiou v júni 2018 s cieľom stanoviť opatrenia, ktoré môžu členské štáty uplatňovať na zlepšenie nezávislosti a účinnosti subjektov pre rovnaké zaobchádzanie. Pozri Európska komisia (2018), [Odporúčanie Komisie z 22. júna 2018 o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie](#) [C(2018) 3850 final]. Najmä v odporúčanom opatrení č. 9, ktoré sa týka nezávislých správ, sa uvádza, že „v záujme vypracovania kvalitných nezávislých správ by členské štáty mali subjektom pre rovnaké zaobchádzanie umožniť vykonávať nezávislý výskum. Ten by mohol zahŕňať zhromažďovanie údajov predovšetkým o počte sťažností podľa jednotlivých dôvodov diskriminácie, o trvaní správnych konaní od podania sťažnosti až po uzavretie prípadu, o výsledku správnych konaní a o počte, trvaní a výsledku súdnych konaní, do ktorých sú zapojené subjekty pre rovnaké zaobchádzanie“.

- zavedenia jednotlivých premenných a otázok prieskumu, ktoré sa konkrétne týkajú merania nerovností a vnímanej diskriminácie z mnohých dôvodov,
- vypracovania a fungovania ďalších modulov tematického zisťovania s cieľom pokryť celý rad otázok týkajúcich sa rovnosti a nediskriminácie (napríklad informovanosť o právach, miera nahlasovania skúseností s diskrimináciou, skúsenosti s viktimizáciou atď.),
- rozdelenia získaných údajov v maximálnej možnej miere podľa veku, pohlavia, etnického alebo rasového pôvodu, náboženstva, migračného pôvodu, sexuálnej orientácie a zdravotného postihnutia,
- zvýšenia počtu ľudí, ktorí by inak neboli primerane zastúpení vo vzorkách prieskumu v dôsledku malého počtu v bežnej populácii (prídavné vzorky),
- vynaloženia úsilia na vývoj, testovanie a uplatňovanie presných a citlivých druhov identifikácie osôb s vysokým rizikom diskriminácie (napríklad premenné týkajúce sa rasového alebo etnického pôvodu, sexuálnej orientácie alebo rodovej identity),
- zvýšenia počtu zástupných premenných/kategórií v existujúcich zdrojoch údajov, kde nemožno uplatniť zásadu sebaidentifikácie založenej na ľudských právach,
- zvýšenia počtu premenných, ktoré merajú vnímanú diskrimináciu z rôznych dôvodov a v rôznych oblastiach života,
- podpory rozvoja a zavádzania inovatívnych metodík zisťovania, ktoré môžu zachytiť veľmi rozptýlené alebo ťažko dostupné skupiny obyvateľstva alebo osoby ohrozené diskrimináciou,
- určenia zemepisných oblastí, kde sa nerovnosti častejšie pozorujú a kde by sa mali pravidelne zbierať údaje, aby bolo možné monitorovať trendy v čase.

8. Zabezpečiť pravidelné a dobre načasované získavanie údajov o rovnosti

Údaje o rovnosti by sa mali pravidelne zbierať, analyzovať a vykazovať. Ak majú údaje zodpovedať informačným potrebám a premietajú sa do cyklu politík, treba ich na plánované použitie sprístupniť v primeranom časovom rámci a s pravidelnou frekvenciou.

Na zabezpečenie pravidelného a dobre načasovaného získavania údajov o rovnosti by členské štáty mali:

- systematicky a pravidelne zbierať údaje o všetkých dôvodoch diskriminácie a za všetky oblasti života/sféry, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy o rovnosti a nediskriminácii (napríklad každé tri až päť rokov),
- systematicky a pravidelne doplňovať dátové centrum pre rovnosť a nediskrimináciu o nové informácie,
- presadzovať začlenenie údajov o rovnosti do longitudinálnych prieskumov, t. j. panelov, s cieľom monitorovať vplyv na jednotlivcov,
- systematicky určovať a monitorovať trendy pri zhromažďovaní údajov o rovnosti,
- využívať informácie z existujúcich zdrojov údajov o rovnosti, ktoré sú dostupné v pravidelných intervaloch, s cieľom predchádzať nákladným duplicitám, najmä ak sa nevykonávajú žiadne ciele zberu údajov,
- vypracovať metodické usmernenie k systematickému zberu údajov o rovnosti v čase, ktoré majú využívať rôzne osoby zodpovedné za zber údajov.

9. Posilniť platnosť a spoľahlivosť údajov o rovnosti

Platnosť a spoľahlivosť treba zabudovať do návrhu každého získavania údajov o rovnosti. Platnosť²² sa týka správneho merania záujmovej premennej, ktorá je samotná pozorovateľná v „skutočnom svete“. Spoľahlivosť²³ súvisí so stabilitou alebo konzistentnosťou merania, ktoré sa použilo na premennú.

²² Ukazovateľ, test, otázka z prieskumu alebo systém kategorizácie používaný na klasifikáciu charakteristík osoby v administratívnych alebo iných zdrojoch údajov je platný: 1) ak správne meria to, čo sa má merať, a 2) ak poskytuje

Na zvýšenie komplexnosti údajov o rovnosti by členské štáty mali:

- uplatňovať pri navrhovaní, získavaní a využívaní údajov o rovnosti zásady účasti, sebaidentifikácie, transparentnosti, súkromia a zodpovednosti založené na ľudských právach s cieľom zachovať dôveru príslušných zainteresovaných strán alebo ju zvýšiť,²⁴
- uplatňovať participatívny prístup k návrhu a procesu zberu údajov, napríklad pri vypracúvaní definícií, systémov klasifikácie alebo kategorizácie alebo pri rozhodovaní o využívaní zástupných údajov; takýto prístup by mohol zahŕňať prijímanie anketárov alebo mediátorov z konkrétnych skupín obyvateľstva s cieľom zvýšiť počet odpovedí,
- uskutočňovať komunitné konzultácie so zástupcami cieľových skupín obyvateľstva s cieľom dosiahnuť zhodu o definíciách a kategóriách, ktoré sa majú používať pri zbere údajov o rovnosti,
- podporovať spoluprácu s cieľovými skupinami obyvateľstva a zainteresovanými stranami tým, že ich budú informovať o tom, že údaje sa získavajú a využívajú na podporu programov určených na presadzovanie rovnakých príležitostí alebo na boj proti diskriminácii s cieľom zabezpečiť väčší počet odpovedí,
- v prípade potreby zvýšiť počet odpovedí prispôbením a prepracovaním (nejednoznačných) otázok/kategórií; mohlo by sa vychádzať z poznatkov komunitných konzultácií,
- ak je to možné, umožniť sebaidentifikáciu jednotlivcom, ktorí sú predmetom zberu údajov, na základe charakteristík, ako sú rasový a etnický pôvod, náboženstvo, zdravotné postihnutie, sexuálna orientácia alebo rodová identita; takéto systémy kategorizácie by mali umožniť výber viac ako jednej identifikačnej kategórie, ako aj umožniť respondentom, aby sa nevyjadrili, alebo aby sa vyjadrili spôsobom „ani jeden“,
- zlepšiť a/alebo zvýšiť počet zástupných údajov, aby sa zabezpečilo komplexné pokrytie rôznych skupín obyvateľstva, pre ktoré nie je možná priama (seba-) identifikácia,
- dôkladne otestovať všetky kategórie, premenné a otázky vypracované na účely zberu údajov,
- zabezpečiť používanie konzistentných postupov a definícií v čase,
- v prípade potreby využívať kódex postupov systému ESS pre štatistiku²⁵ a správy o kvalite, ktoré zostavili zostavovatelia údajov,
- v prípade potreby uplatniť na dostupné ukazovatele a tie, ktoré sa majú vypracovať v budúcnosti, tieto všeobecné kritériá kvality: konzistentnosť, jasnosť, včasnosť, presnosť, správnosť, kontinuitu, objektívnosť, relevantnosť, porovnateľnosť a transparentnosť,
- vypracovať protokol, ktorý sumarizuje vysvetlenia pretrvávajúcich rozdielov v definíciách a kategorizácii rôznych zdrojov údajov v prípadoch, keď nie je možné vypracovať nové alebo

javy alebo charakteristiky, ktoré sú priamo pozorovateľné, alebo boli aspoň vnímané ako existujúce v „skutočnom svete“. Platnosť napríklad súvisí s mierou, do akej si respondenti nesprávne vykladajú otázky z prieskumu alebo kategórie odpovedí, a s mierou, že zámerne neodhaľujú pravdu (často v prípade, keď sa požadujú osobné informácie, ktoré sa vnímajú ako citlivé). Nedostatok platnosti možno pozorovať aj vtedy, ak sa napríklad miera diskriminácie meria iba počtom prípadov nahlásených príslušným orgánom, pretože môže dôjsť k veľkému počtu nenahlásených prípadov. Neexistujú žiadne úplne platné merania, ale niektoré merania sú platnejšie ako iné.

²³ Spoľahlivosť znamená stabilitu alebo konzistentnosť použitého merania/testu. Miera diskriminácie je napríklad spoľahlivá do tej miery, do akej postup merania prináša pri opakovaných pokusoch rovnaké výsledky. Ak napríklad merame počet nahlásených prípadov za rok, ale počet príslušných orgánov (pre rovnaké zaobchádzanie) sa časom zmení, bude to mať negatívny vplyv na spoľahlivosť tohto merania a bude to mať vplyv aj na jeho porovnateľnosť v čase. Žiadne meranie nie je absolútne spoľahlivé; spoľahlivosť je preto vždy otázkou stupňa. Existuje priamy vzťah medzi platnosťou a spoľahlivosťou tým, že testy, ktoré sú platné, sú aj spoľahlivé (opakovateľné). Testy, ktoré sú spoľahlivé, však nie sú vždy platné.

²⁴ Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva (2018), [Prístup k ľudským právam založený na údajoch – na nikoho nezabudnúť v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj](#) usmernenie k získavaniu a rozdeleniu, 2018.

²⁵ Výbor pre Európsky štatistický systém (2017), [Kódex postupov pre európsku štatistiku – revidované vydanie z roku 2017](#).

prispôbiť existujúce kategórie (keď napríklad hlavným cieľom zberu existujúcich údajov je sledovanie trendov).

10. Zabezpečiť reprezentatívnosť údajov o rovnosti

Reprezentatívnosť ukazuje, do akej miery v súlade so stanovenými pravidlami zodpovedajú charakteristiky vzorky, ako sú zloženie podľa rodu, veku, etnického a rasového pôvodu atď., charakteristikám populácie, z ktorej bola odobratá. Pojem „reprezentatívnosť“ sa často používa na označenie toho, že vzorka odzrkadľuje skupinu obyvateľstva a správne vyjadruje všetky jej základné vlastnosti.

Reprezentatívnosť môže byť negatívne ovplyvnená, ak je veľkosť vzorky príliš malá, ak nezahŕňa dostatočný počet osôb patriacich do cieľovej skupiny obyvateľstva, alebo ak sú zo získavania údajov systematicky vylúčené v prvom rade konkrétne podskupiny obyvateľstva (z dôvodu jazykových ťažkostí, postihnutí atď.). Tieto výzvy sa týkajú mnohých rôznych prieskumov a sú obzvlášť problematické, pokiaľ ide o získavanie údajov o rovnosti, pretože skupinám veľmi ohrozeným diskrimináciou sa nevenuje pozornosť a nemožno ich pri analýze údajov zohľadniť. Reprezentatívnosť môže byť ovplyvnená aj vtedy, ak je vzorka dostatočne veľká, ale je neobjektívna, napríklad keď osoby patriace k cieľovej populácii, ktoré sa viac stretávajú s diskrimináciou, majú menší alebo väčší sklon zúčastniť sa na prieskume. Pri riešení týchto ťažkostí by členské štáty mali uplatňovať inkluzívny prístup k získavaniu údajov a vynakladať úsilie na to, aby:

- oslovili nedostatočne zastúpené skupiny a v maximálne možnej miere dosiahli rozsiahle vzorky a účinné veľkosti vzoriek,
- vykonávali ciele prieskumy,
- zahrnuli členov menšinových skupín a ťažko dostupných skupín do existujúcich prieskumov, ako sú VZPS a EU-SILC, a to prostredníctvom prípadného zvýšenia počtu vzoriek,
- zahrnuli do získavania údajov o rovnosti tam, kde je to možné, osoby žijúce v ústavných podmienkach, ako sú domy opatrovateľskej starostlivosti, väznice, záchytné strediská pre žiadateľov o azyl, ďalej kočovné osoby, ľudí bez domova a ľudí žijúcich v dočasných ubytovacích zariadeniach,
- podporovali kvalitatívny výskum a výskum zmiešaných metód, najmä ak sú cieľové skupiny príliš malé alebo veľmi rozptýlené,
- zabezpečili účinný prehľad o celej škále chránených charakteristík alebo skupín ohrozených diskrimináciou, na ktoré by sa mohlo zabudnúť v existujúcich rámcoch vzorkovania prostredníctvom kvalitatívneho výskumu; počas celého procesu výskumu možno využívať kvalitatívne metódy na doplnenie štatistických poznatkov a na zvýšenie reprezentatívnosti a platnosti.

11. Zlepšiť porovnateľnosť údajov o rovnosti

Porovnateľnosť sa vymedzuje ako miera, do ktorej možno rozdiely medzi zisteniami, štatistikami alebo výstupmi z rôznych zdrojov údajov o rovnosti, krajinami, regiónmi, kultúrami, sférami života alebo časovými obdobiami pripísať rozdielom v skutočných hodnotách cieľovej populácie. Porovnateľnosť je silne ovplyvnená, ak sa koncepty, definície alebo kategórie návrhu štúdie líšia v závislosti od zdrojov údajov, časových období alebo krajín. Zlepšenie porovnateľnosti znamená, že chyby v dôsledku návrhu vzorky alebo dotazníka, spôsobu získavania údajov, prekladu atď. sú minimalizované. Aby sa pomohlo určiť porovnateľnosť, rozhodnutia týkajúce sa návrhu, definícií a kategórií, ktoré sa majú uplatniť, by sa mali dobre zdokumentovať.

Na zlepšenie údajov o rovnosti by členské štáty mali:

- určiť rozdiely v definíciách, systémoch klasifikácie a kategorizácie v rôznych zdrojoch údajov a čase; mohlo by sa to uskutočniť prostredníctvom mapovania (usmernenie č. 1) a počas konzultačných procesov s príslušnými zainteresovanými stranami (usmernenia č. 2 a 9),

- v čo možno najväčšom rozsahu harmonizovať definície, kategorizáciu a koncepciu získavania údajov,
- vypracovať a vydať usmernenie k harmonizovanej správe získavania údajov,
- tam, kde nemožno dosiahnuť porovnateľnosť (ak sa napríklad údaje získavajú na rôzne účely), vypracovať a vydať usmernenie k interpretácii existujúcich rozdielov medzi zdrojmi údajov, jazykmi alebo časovými obdobiami, pokiaľ ide o definície, koncepciu a systémy klasifikácie a kategorizácie; toto usmernenie by malo objasniť, že hoci sa výsledky môžu líšiť v dôsledku nedostatočnej porovnateľnosti, sú stále cenné a premietajú sa do celkového hodnotenia stavu rovnosti a nediskriminácie v krajine,
- ak je to závažné, usilovať sa o zlepšenie porovnateľnosti údajov o rovnosti na úrovni EÚ, najmä porovnateľnosti údajov získaných prostredníctvom štandardných systémov EÚ na zber údajov (porovnávanie už v štádiu návrhu),
- ak je to závažné, zlepšiť v oblasti rovnosti a nediskriminácie do maximálne možnej miery porovnateľnosť údajov o rovnosti so zreteľom na dostupné údaje OECD, OSN a Svetovej banky; v tejto súvislosti by sa členské štáty mohli usilovať o využívanie existujúcich vnútroštátnych/miestnych údajov o rovnosti na komparatívne účely, pričom ako základ porovnania by použili ukazovatele založené na právach,
- presadzovať výmenu informácií medzi krajinami o osvedčených postupoch s cieľom zvyšovať porovnateľnosť a zlučiteľnosť údajov o rovnosti na vnútroštátnej úrovni.

Obráťte sa na EÚ

Osobne

V rámci celej EÚ existujú stovky informačných centier Europe Direct. Adresu centra najbližšieho k vám nájdete na tejto webovej stránke: https://europa.eu/european-union/contact_sk

Telefonicky alebo e-mailom

Europe Direct je služba, ktorá odpovedá na vaše otázky o Európskej únii. Túto službu môžete kontaktovať:

- prostredníctvom bezplatného telefónneho čísla: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektorí operátori môžu tieto hovory spoplatňovať),
- prostredníctvom štandardného telefónneho čísla: +32 22999696, alebo
- e-mailom na tejto webovej stránke: https://europa.eu/european-union/contact_sk

Vyhľadávanie informácií o EÚ

Online

Informácie o Európskej únii sú dostupné vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie na webovej stránke Europa: https://europa.eu/european-union/index_sk

Publikácie EÚ

Publikácie EÚ, bezplatné alebo platené, si môžete stiahnuť alebo objednať z kníhkupectva na webovej stránke <https://publications.europa.eu/sk/publications>. Ak chcete získať viac než jeden výtlačok bezplatných publikácií, obráťte sa na službu Europe Direct alebo vaše miestne informačné centrum (pozri https://europa.eu/european-union/contact_sk).

Právo EÚ a súvisiace dokumenty

Prístup k právnym informáciám EÚ vrátane všetkých právnych predpisov EÚ od roku 1952 vo všetkých úradných jazykoch nájdete na webovej stránke EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

Otvorený prístup k údajom z EÚ

Portál otvorených dát EÚ (<http://data.europa.eu/euodp/sk>) poskytuje prístup k súborom dát z EÚ. Dáta možno stiahnuť a opätovne použiť bezplatne na komerčné aj nekomerčné účely.

■ Úrad pre vydávanie publikácií
Európskej únie